

ЛЕГІТИМАЦІЯ ПРАВА ЯК ЧИННИК ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА: ЗАХІДНІ ПАРАДИГМИ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

На території соціально-філософських та правових дискусій проаналізовані епістемічний зміст, аксіологія та прагматика підходів до проблеми концептуалізації правового дискурсу та визначення його впливу на формування громадянського суспільства на Заході та в Україні. Підкріплюється теза: деліберативна програма є адекватною у справі подолання реліктивів позаправового мислення, легітимації права, засвоєння загальноєвропейської соціальної традиції. Наводяться аргументи на користь вибірковості зовнішніх запозичень, ефективності комунікативних практик, необхідності морального навантаження програм розвитку, які формуються, транслюються та втілюються завдяки конвенціям вільного суспільного «критичного розуму».

Ключові слова: громадянське суспільство, дискурс, легітимація права, справедливість.

Україна знаходиться у біфуркаційній точці соціально-політичного розвитку. Трансформації суспільства мають місце у всіх його сферах, у тому числі й у сфері правових відносин, цінностей та соціальних інституцій, які є змістовно взаємопов'язаними. Запізніла модернізація українського соціуму актуалізує питання про легітимність аутентичних та релевантних практик в контексті розбудови громадянського суспільства. Дискусії навколо проблем та практичних похідних такого суспільства в останні роки стали ознакою теоретичного дискурсу в Європі та Україні. Попри критичні зауваження щодо вичерпаності синергетичної сили цього дискурсу, громадянське суспільство на сучасному етапі має значний вплив на перебіг подій у світі, залишаючи безліч підкріплень власного вирішального впливу на соціальні процеси. Дискурс існує не сам по собі, а через певні світоглядні, ідеологічні та, звісно, нормативні засади. Саме право є базисом, без якого соціум та індивід існувати не можуть, як не може існувати без цих підставових засад життєвий світ людини, ця принципово важлива складова громадянського суспільства. Тому проблема легітимації права залишається стабільно актуальною та евристичною.

Вже є напрацьовані підходи щодо необхідності концептуалізації правового дискурсу та його впливу на розвиток демократичної соціальності. Треба згадати розвідки Ю. Габермаса, О. Гьоффе, Ж. Марітена, А. Селігмана, які фокусують увагу на рисах і параметрах правових дискурсів, ціннісних маркерах, які легітимізують його та демаркують від дискурсу, що розгортається в пострадянських країнах. Деякі вчені або не пов'язують громадянське суспільство з вимірами права (В. Литвин), або вважають доцільним поєднання цього інституту лише з вимірами процесуальної справедливості (А. Харт, Х. Кельзен, Н. Луман та ін.). Варто виділити ті теоретичні джерела, які безпосередньо зачіпають проблему легітимації права та громадянського суспільства. Це роботи Д. Бюлера, Р. Гайєка, Р. Дворкіна, П. Козловски, В. Нерсесянца, Дж. Роулза, П. Фулера та ін. Звісно, згадаємо розділ «Легітимація» у програмній роботі П. Бергера та Т. Лукмана. Евристичний потенціал мають також праці сучасних вітчизняних дослідників – А. Єрмоленка, А. Карася, Д. Кірюхіна, І. Паська, Я. Паська, М. Тур.

Мета статті – за допомогою порівняльно-історичного методу, дискурс-аналізу та контекстуальних експлікацій дослідити теоретичні та практичні імплікації соціально-філософської теми «громадянське суспільство та легітимація права в пострадянському соціумі (Україна versus Захід)».

Перифразуючи назву габермасівської книги «Проблема легітимації в пізньому капіталізмі», можна зауважити, що наша країна переживає проблему кризи засадничої морально-правової легітимації у ранньому капіталізмі. Останні події свідчать, що процес сприйняття західного досвіду є вкрай болючим та суперечливим. Наше суспільство не є

у повному обсязі сучасним і являє собою конгломерат специфічних світоглядних форм. Цей конгломерат доречно назвати премодерним модерном, коли підставові правові засади громадянського суспільства сприймають через світоглядні засади минулого.

У європейських суспільствах легітимація соціального ладу історично здійснювалась на основі ідеологій як лівого, так і правого спрямування, і це дозволяло адекватно сприймати демократичні засади легітимації. В Україні наявність різного ідеологічного спектра ми можемо спостерігати лише останнім часом. Можливо тому концепти ціннісно-нормативного визнання та легітимації цінностей так і залишаються повною мірою незрозумілими для суспільства. Не проясненими до останнього часу є зміст поняття «легітимація» та підставові засади цього терміну, без референту якого дуже важко уявити собі практики громадянського суспільства. Д. Бюлер формулює принцип легітимації наступним чином: «Правові норми та інституції можуть вважатися легітимними, якщо вони відповідають дискурсивному принципу, який водночас є й моральним принципом» [1, с. 11]. Для реалізації цього принципу в українській соціальній практиці громадянського суспільства важливим є високий рівень інституціоналізації дискурсу, що досягається шляхом формування компетентного та відповідального громадянина, дії якого обмежені цивілізованими правовими нормами. Як слушно зазначає А. Єрмоленко «реалізація принципу дискурсу та інституцій деліберативної демократії є неабиякою проблемою сучасного європейського системно-функціонального суспільства» [2, с. 168]. Ще складнішою і драматичнішою ситуація є в Україні. Тут комунікативна дія у процесі соціальної практики часто підміняється темпорально обмеженими стратегіями, а аргументативні дискурси – їх симуляціями (прикладом може служити діяльність українського парламенту).

Важливим питанням є усвідомлення соціумом думки, що коли відсутні ціннісно-нормативні основи суспільного буття, не може бути чітких процедур внесення питань на обговорення, механізмів врахування громадської думки і відповідного прийняття рішень. Тоді демократія все більше перетворюється на суцільну імітацію. Така демократія не має майбутнього. Сучасна криза інституцій в Україні є підсумком домінування тривалих соціальних патологій, багатьох років безвідповідальності соціальних акторів, ціннісно-нормативної викривленості соціальних спільнот та груп, відсутності дієвих конвенцій. Ця інституційно-ціннісна криза є вкрай небезпечною для сучасних та майбутніх генерацій і актуалізує проблему визнання аутентичних цінностей та сенсів, які поєднуються з правовими засадами, є важливими для просування ідей горизонтальної комунікації спільнот громадянського суспільства. Криза також спонукає до пошуків програм удосконалення правових демократичних норм та інституцій, а також алгоритмів їх впровадження в пост-тоталітарне суспільство.

Виміри трансформації суспільства невід’ємні від аутентичної європейської легітимації, а також складових конституційних трансформацій. Саме тому, у переважній більшості теоретичних концептів легітимацію трактують як «законний або конституційний процес створення законів або правил політичного процесу, а легітимність – як поняття, згідно з яким політичні дії здійснюються офіційними засобами і є відповідними принципам і нормам, що визнаються і сприймаються суспільством» [3, с. 39]. Очевидно, що ця інтенція конституювання релевантних цінностей відповідає соціальним та соціально-правовим реаліям сучасності, у відповідності до яких правова легітимація є необхідною підставою існування громадянського суспільства та правової держави. Втім, згідно з вимогами соціальної філософії, недостатньо фіксувати в теорії важливість політичних та правових змін. Необхідно надати критичне осмислення правовому безладдю, вимірам правової легітимації та показати їх вплив на суспільство.

Логіка статті вимагає дати чітку дефініцію поняття «легітимація» (не зважаючи на певні семантичні, перш за все, юридично забарвлені нюанси, будемо вважати поняття «легітимація» та «легітимізація» рівними за обсягом). На наше переконання, легітимація є публічним процесом засвідчення, схвалення, виправдання або доведення обґрунтова-

ності та необхідності певної соціальної дії, статусу або інституції. У соціально-правовому контексті легітимність (як законність у форматі раціонального морально-психологічного сприйняття) передбачає автономність права як системи та його узгодженість з вимірами справедливості. Існує декілька базових позицій, пов'язаних з трактуванням взаємозв'язку права та справедливості, що корелюється з принципово різним ставленням до справедливості в межах різних історичних традицій. В межах англосаксонської традиції легітимація права до 70-х років ХХ ст. аж ніяк не була пов'язана з вимірами справедливості. Остання у радикальному лібералізмі витлумачується як негативна, як така, що суперечить правовим нормам з їх загальним, досить тривіальним принципом: «Те, що не заборонено законом – дозволено» [4, с. 58]. В межах цієї традиції справедливість сприймається як чинник, що реально обмежує свободу людей в громадянському суспільстві і входить в суперечність з вимірами правової раціональності та ціннісно-нормативними принципами вільного громадянина. Переосмислення ролі справедливості в англосаксонській традиції та легітимація засад солідарності відбулася під впливом Дж. Роулза. Його праці значною мірою вплинули на дискурс щодо громадянського суспільства. Автор «Теорії справедливості» фокусує увагу на необхідності визнання інституту дистрибутивної та соціальної справедливості, яка усвідомлюється у вимірі зменшення усіх форм нерівності. На думку Роулза обмеження вимірів справедливості у правовій державі є небезпечним для суспільства і саме тому завдання держави полягає в розширенні та закріпленні прав найбільш вразливих. Американський вчений репрезентує свою моральну теорію справедливості відповідно до англосаксонської традиції первинності індивідуальних прав, які, за його переконанням, походять з особистої свободи репрезентантів *civil society*. Оцінюючи правові виміри американського суспільства, Роулз стверджує, що «коли люди пов'язують один одного обов'язками в межах суспільної угоди, кожний мусить мати ту ж саму свободу, що й інший, а будь яка державна інституція не може вимагати від особи більших жертв ніж будь-хто інший» [5, с. 119]. Важливим в межах цієї системи координат є досягнення такої соціальної системи, яка б зменшила соціальну нерівність та приносила користь найменш привілейованим верствам суспільства. Апелюючи до постулату рівної свободи в межах американської традиції, Роулз надає визначення справедливості, яка полягає в тому, що кожна особа повинна мати рівне з іншими право на реалізацію максимальної свободи, яка не суперечить свободі інших.

Континентальна традиція сумісності норм права та справедливості досить чітко простежується у теоретичних концептах Ю. Габермаса. Він трактує справедливість, як широку арену невикривленої комунікації, в якій мали б брати участь усі суспільні групи, дії яких солідаризуються з шануванням правових норм та правил. Лише за таких умов стверджується найвища інтерсуб'єктивність, згідно з якою перспективи кожного представника громадянського суспільства перепинаються з перспективою усіх.

Розмірковуючи над концептуальними лініями Роулза та Габермаса щодо легітимації поєднання права та справедливості, варто відмітити, що обидва вчені орієнтуються на ідеї, що висунуті ще І. Кантом. Роулзівська теорія справедливості є намаганням обґрунтувати етико-правові основи суспільного життя, які на його думку і мають бути фундаментом правових принципів громадянського суспільства. Попри те, що теорія Роулза носить дещо абстрактний характер, вона є спробою унормувати людську соціальність в межах демократичного правового соціуму, в якому співіснування різних світоглядних переконань і принципів корелюються з повагою до правових норм та апріорних моральних регулятивів. На відміну від Роулза, Ю. Габермас спирається на ідею публічності, як арени унормування правового дискурсу в межах дискусій репрезентантів громадянського суспільства і на цій основі пропонує легітимізувати деліберативну модель соціального устрою, яка також передбачає реконструкцію кантівської ідеї практичного розуму. Габермас змінює акценти у проблематиці поєднання права та справедливості. Він трансформує виміри кантівського категоричного імперативу у процедурну форму

легітимації та перетворення автономного суб'єкта на учасника комунікації. Якщо Кант наголошує на автономності суб'єкта, то Габермас переконаний, що лише у процесі комунікації набуває чинності процес легітимації «Іншого» та формуються цінності мережеских спільнот та акторів громадянського суспільства.

Для континентальної традиції, яку уособлює Габермас, справедливість і право постають основою для досягнення консенсусу за допомогою дотримання публічності. Одним з визначальних принципів у межах комунікативної філософії є саме принцип правової та ціннісної легітимації, який виступає формою обґрунтування етичних норм щодо життєвої практики. У контексті реалізації цього принципу людство розглядається як цілісність, що діє у межах комунікативно-правових засад, з яких не може бути виключеним жоден індивід. «Той, хто діє поза правовими нормами, зраджує саму ідею комунікативної раціональності. Лише надавши усіх можливостей для розвитку особистості, можна відстояти рівну повагу до всіх і солідарність з усіма» [6, с. 24].

Концепція Габермаса органічно сприяє модернізації континентальної європейської традиції на засадах сучасної правової раціональності та обмеженні адміністративно-бюрократичної влади. На наш погляд, комунікативна філософія намагається поєднати поняття свободи, права і справедливості шляхом утвердження та легітимації у суспільстві концепту універсального громадянського дискурсу, який є розвитком кантівської ідеї «всесвітнього громадянського суспільства». Як засвідчили теоретичні розробки у галузях філософії права та соціальної філософії, будь-яке суспільство потребує легітимності соціальних дій та інститутів, щоб інституціоналізований порядок в усій його цілісності мав сенс для всіх членів суспільства. Стає зрозумілим, що процес реформування постгеноцидного суспільства, ствердження нових норм та правил вимагає внутрішньої легітимації, яка, у свою чергу, є підставою ідентичності та засадою громадянського суспільства. Легітимація, констатують П. Бергер і Т. Лукман, виправдовує інституціоналізований порядок, надаючи нормативного характеру його практичним імперативам [7, с. 153]. Легітимація 1) дає знання про правильні та/або неправильні соціальні ролі, способи мислення і дії, варіанти правового оформлення суспільства; 2) пропонує зразки належного, вимагаючи відповідної поведінки.

У систематичному плані можна розділити, як це показано у Бергера та Лукмана [7, с. 151-209], легітимацію на теоретичну і практичну. Головною і визначальною ознакою теоретичної легітимації є виправдання правового ладу в самому суспільстві. Варто нагадати, що в соціалістичному суспільстві не існувало аутентичної (суспільної) правової легітимації, адже тоталітарна держава не потребувала її. Вона саме мала ознаки священної і ґрунтувалася на матеріальних сакральних цінностях «будівничого комунізму». Зараз ми стикаємося з іншим феноменом – порожнечі формальної законності, коли «поняття формальної законності байдуже до реальних цілей закону і готове однаково обслуговувати різні цілі» [8, с. 63]. Важливим тут видається суттєва різниця між загальною орієнтацією на верховенство права і практикою, яка є далекою від інтеріоризації та легітимації суспільством європейських правил та норм.

З іншого боку, було б неправильним не помітити користь формальних умов легітимації, що набувають важливої сили в нашому суспільстві. Це має своєю передумовою плюралізм матеріальних цінностей і формальну процедуру узгодження таких цінностей. Все це є характерною ознакою первинної форми плюралістичної демократії в нашій державі. Варто згадати О. Гьоффе, який неодноразово зазначав, що у плюралістичній демократії існують багатосторонні сили, які здійснюють вирішальний вплив на процеси інституціоналізації взаємодії і протидії на засадах фундаментального консенсусу [9]. Зараз у нашому суспільстві *step by step* здійснюється процес переоцінювання потенціалу легітимації права через ідею суспільного договору. Ідея такого договору, яка імплементується активними групами середнього класу, окрім усього іншого, передбачає свободу та рівність й визначає якісно новий тип легітимації. Суспільний договір імплементує суспільний принцип регуляції дійсності; він показує як в поведінці людей місце хижачьких інстинктів може заступати справедливість.

Ситуація, в якій кожний індивід (з усіма своїми природними правами) повною мірою погоджується зі спільнотою, потребує певних умов. Всезагальна воля має трансформуватися у практичний розум, який вже не є інструментально-стратегічним розумом, розумом, що слугує тільки приватному інтересу. Він скоріше, як зазначає Єрмоленко, є розумом доброї волі, який апіорі пов'язаний з принципом універсалізації справедливості і трансцендується за межі емпіричного приватного інтересу, що й уможливило легітимацію правових і моральних норм [2, с. 171]. Сенс демократичних процедур правової держави в тім і полягає, аби інституціоналізувати комунікативні форми, необхідні для розумного функціонування громадянського суспільства.

Українське суспільство стає перед вибором імплементації двох принципово несумісних парадигм легітимації. Перша парадигма виходить із засад інструментально-стратегічного розуму, відповідно до якого легітимація постає як емпіричний договір, компроміс між окремими учасниками. На практиці це означає, що у різних регіонах України будуть домінувати різні типи ціннісно-нормативної легітимації. Такий підхід є достатньо розповсюдженим в європейській традиції. Він має місце у консерваторів з їхньою концепцією обмеженого дискурсу, у постмодерністів, які апелюють до ситуативного консенсусу, у прихильників комунітаризму, зокрема Р. Рорті, з його контингентною основою для згоди, що міститься в американській формі життя і стає передумовою легітимації правового ладу. У випадку послідовного відстоювання такої методології цілком очевидно, що не може бути об'єктивних і цілком обґрунтованих підвалин для легітимації тих чи інших ціннісно-правових чинників, а громадянське суспільство стає лише тимчасовою згодою вільних громадян, які легко входять у ті чи інші контексти домовленостей і дуже легко з них виходять.

Інша парадигма виходить з пріоритету практичного розуму, засадничого принципом універсалізації справедливості. В основі цього підходу (він домінує у континентальній Європі), здійснюється розрізнення істинного і хибного консенсусу, а отже й висувається інтерсуб'єктивний критерій легітимації правових норм. Варто навести тут слова Ю. Габермаса: «Легітимуючу силу мають лише ті правила та комунікативні передумови, які потребують вирішення договору чи згоди між свободними і рівними» [6, с. 227]. Продовжуючи свою думку німецький вчений зазначає, що кожна значуща правова норма має відповідати умовам, які виникатимуть із всезагального обговорення за умов задоволення інтересів кожного індивіда [6, с. 228]. Таким чином, маркером дискурсу є ідеал комунікативного правового суспільства справедливості, побудованого за принципами «критичного» розуму. Норми та цінності суспільства виступають критеріями, на основі співвіднесення з якими визначається легітимність права та інститутів громадянського суспільства. Саме тому імплементація в суспільну свідомість та актуалізація значущості демократичних норм та цінностей виступає первинним елементом забезпечення легітимації правових підвалин в європейській традиції. Норми та цінності мають зобов'язуючу силу забезпечення легітимації громадянського порядку, оскільки здатні об'єднувати та інтегрувати суспільні сили, а також регулювати та спрямовувати громадянську активність. У відповідності до європейських концептів, цінності варто розглядати «як будь-які предмети людських поривань, прагнень, бажань, які сприймаються в якості таких свідомістю особистостей, соціальних груп та спільнот» [1, с. 21]. Саме завдячуючи сприйняттю та засвоєнню цінностей, соціальні інститути та й просто об'єкти оточуючого світу стають потрібними, важливими, значущими, легітимними, бажаними, приваблюючи різні спільноти та групи, та спонукаючи їх до спільних дій. Можна виокремити дві групи цінностей, які є визначальними для легітимації громадянського суспільства та засвоєння правових норм: 1) стабільні уявлення про типи значущих феноменів, тобто уявлення про те, якими повинні бути предмети і явища (та їх властивості) для того, щоб найкращим чином задовольнити потреби; 2) оціночна група, яка включає в себе метафізичні уявлення про справедливе, прекрасне, корисне. Європейські цінності визначаються у суспільній свідомості поняттями, суголосними до проблематики громадянського суспільства: рівність, свобода, справедливість, безпека, демократія. Ціннісне сприйняття цілей громадянського суспільства та його правового об-

лаштування зумовлюється як об'єктивними умовами розвитку суспільства, так і соціокультурними особливостями, політичним впливом тих чи інших суспільних груп.

Цінності безпосередньо впливають на суспільні норми, які є колективним очікуванням щодо належної поведінки акторів з даною ідентичністю. На думку фінського дослідника Л. Куото «цінності визначають легітимність правового устрою та тих чи інших моделей громадянського суспільства, виступають конституюючою субстанцією прав і обов'язків, основою соціальної згоди та ідентичності суспільства й індивіда» [3, с. 29]. Велику роль в інституціоналізації цінностей як норм у європейському суспільстві відіграє сучасна правова держава, яка через законодавчі акти забезпечує якісно нову модель правової соціальності, що базується на соціальній відповідальності та політичному визнанні. Особливу роль в актуалізації цінностей, як підґрунтя для забезпечення правової реальності, відіграють ідеологічні доктрини і засновані на них концепції захисту прав людини. Можемо зазначити, що європейські ліберали роблять акцент на гарантуванні негативних прав людини (громадянських та політичних свобод), зневажаючи позитивними (такими як право на працю, соціальне забезпечення, гідний рівень життя). У відповідності до такої англосаксонської моделі – громадянське суспільство має опікатися лише проблематикою політичної участі та правом власності. При цьому поза увагою залишаються сфера соціальної гідності та добробуту. Протилежну думку мають європейські соціал-демократи, які відстоюють переконання, що в інтересах дотримання людської гідності, права людини та соціальний захист є взаємообумовленими і мають бути в постійному полі зору репрезентантів громадянського суспільства. Тобто лише сукупність індивідуальних та колективних прав людини створює можливості для пристойних життєвих умов. Людина в європейських країнах дуже болісно реагує на обмеження своїх прав, оскільки це безпосередньо стосується її гідності, честі, совісті. Саме тому недостатня реалізація комплексних прав особи незмінно впливає на долю легітимності політичної влади.

Висновки

Легітимація – це завжди процес інституціоналізації, визнання або невизнання існуючих соціальних правил, норм, цінностей та влади, що їх артикулює. На основі незалежних від держави громадських організацій, які об'єднують громадян на підставі спільних, колективних і одночасно приватних інтересів, у тисячах повсякденних взаємодій мав би відбуватися практичний синтез засад культурно-правової ідентичності – творення раціональних інтересів, усвідомлення легітимності чи не легітимності демократичних цінностей, без яких суспільні зміни в нашій державі є проблематичними. Втім, реальний історичний досвід постійно повертає нас в минуле. Цей дисонанс вирішується поступово на засадах імплементації європейського досвіду.

Правові норми та інституції можуть вважатися легітимними, якщо вони відповідають дискурсивному принципу, який водночас є й уособленням морального принципу. Для реалізації цього принципу в українській соціальній практиці важливим є інституціоналізація дискурсу, що досягається шляхом формування компетентного та відповідального громадянина, дії якого обмежені цивілізованими нормами та правилами й маркуються концептами деліберативної демократії.

Субсидіарність права і справедливості є запорукою нормального співіснування мережного суспільства. Але треба враховувати, що у історичній практиці абстрактна правова справедливість часто обертається конкретною історичною несправедливістю, перетворюється на всеохоплюючу владу бюрократії, етос якої є вельми далеким від цінностей самоврядних громад. Відтак, необхідним є занурення у теоретично-дискурсивні підвалини побудови комунікативної етики, яка є запорукою ціннісних змін у нашому суспільстві та побудови автентичних правових норм. Приймаючи до уваги цікаві нароби англосаксонської програми громадянського суспільства та потенціал «інструментально-стратегічного розуму», ми віддаємо перевагу парадигмальним положенням континенталь-

ної традиції та деліберативній парадигмі громадянського суспільства, констатуючи значне комунікативне та аксіологічне навантаження проблеми легітимації права.

Для громадянського суспільства в нашій державі вельми чутливим та болісним є підміна комунікативної дії стратегічною, аргументативних дискурсів – їх симуляціями. Домінування в українській практиці псевдоінститутів призводить до соціальної фрустрації та аномії в суспільстві, яке втрачає ціннісне оперття та надію на укорінення та легітимацію соціальних змін. Саме тому актуалізація уваги до європейських традицій та правил є важливим для нових евристичних та продуктивних дискурсів. Аби позитивне право не перетворювалось на антигуманну силу, яка є ворожою до громадянського суспільства, воно має бути гуманізоване вимірами справедливості, підтримано різноманітними соціальними групами, верствами, прошарками та легітимізоване «критичним розумом» суспільства.

Наше дослідження може бути корисним в процесі подолання реліктів позаправового мислення, засвоєння загальноєвропейської правової та соціальної традиції, що вплинули на функціонування спільнот та груп європейського суспільства. Висновки можуть бути використані в державних проектах розбудови громадянського суспільства та програмах поступової інтеграції в європейську спільноту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Beioler D. Legitimizing of Values and Democracy / Beioler D. – Washington : Catholic University Press, 2009. – 310 p.
2. Єрмоленко А. Морально-етична легітимація за доби модернізації суспільства / А. Єрмоленко // Філософсько-антропологічні студії. – К. : Центр громадської просвіти, 2000. – С. 161-175.
3. Kuoto L. Values and social foundations / Kuoto L. – Washington : Catholic University Press, 2003. – 112 p.
4. Фридмен М. О свободі / М. Фридмен, Ф. Хайек ; [пер. с англ.]. – М. : Три квадрата; Челябинск : Социум, 2003. – 192 с.
5. Роулз Дж. Теорія справедливості / Дж. Роулз ; [пер. О. Мокровольського]. – К. : Вид-во С.Павличко «Основи», 2001. – 822 с.
6. Хабермас Ю. Политические работы / Ю. Хабермас; [сост. А.В. Денежкина ; пер. с нем. Б.М. Скуратова]. – М. : Праксис, 2005. – 368 с.
7. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман ; [пер. Е. Руткевич]. – М. : Медиум, 1995. – 336 с.
8. Dworkin R. Freedom's Law: The Moral Reading of the American Constitution / Ronald Dworkin. – Harvard : Harvard University Press, 1996. – 416 p.
9. Гюффе О. Вибрані статті / О. Гюффе ; [пер. з нім.]. – К. : Український філософський фонд, 1998. – 104 с.

И.И. Бартагариева

Легитимация права как фактор гражданского общества: западные парадигмы и украинские реалии

На территории социально-философских и правовых дискуссий проанализированы эпистемическое содержание, аксиология и прагматика подходов к проблеме концептуализации правового дискурса и определения его влияния на формирование гражданского общества на Западе и в Украине. Подкрепляется тезис: делиберативная программа является адекватной в деле преодоления реликтов внеправового мышления, легитимации права, усвоения общеевропейской социальной традиции. Приводятся аргументы в пользу избирательности внешних заимствований, эффективности коммуникативных практик, необходимости моральной загрузки программ развития, которые формируются, транслируются и воплощаются благодаря конвенциям свободного общественного «критического разума».

Ключевые слова: гражданское общество, дискурс, легитимация права, справедливость.

I.I. Bartahariyeva

Law Legitimation as a Factor of Civil Society: the Western paradigms and the Ukrainian Realias

Epistemic content, axiology and pragmatics of approaches to the problem of law discourse conceptualization and indication of its influence upon forming of civil society in the Western countries and in Ukraine are analyzed within the domain of social-philosophic and legal discussions. It is corroborated that a deliberative program is adequate in course of overcoming of relics belonging to out legal society, law legitimation, adoption of the all-European social tradition. A number of arguments in favor of selectivity of external borrowings, effectiveness of communicative practices, necessity of morally loaded programs of development which are formed, translated and implemented due to conventions of free social «critical mind» are provided.

Key words: civil society, discourse, law legitimation, justice.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2013.